

Aksinija Džurov a Slavjanskijat kodeks v konteksta na iztočnata i zapadnata tradicija na kodekca – *Slavonic Codex in the Context of the Codex Eastern and Western Tradition* (s. 102–111), prof. Dr. Totju Totev *Za obraza na Sveta Bogorodica varchu tvorbi na izkustvoto vav Veliki Preslav prez IX–X vek – Virgin Mary in the Art of Veliki Preslav in the 9th–10th Century* (s. 112–114), prof. Dr. Ljuben Praškov *Novootkriti stenopisi ot kraja na XII– načaloto na XIII vek v grobištnata carkva „Sv. Archangel Michail“ v gr. Rila – Newly Discovered Murals from the End of the 12th Century- the Beginning of the 13th Century at the Burial Church „Saint Archangel Michael“ in Rila Town* (s. 115–124), prof. Dr. Elena Tončeva *Ars Nova i Joan Kukulzel v Balkanskata iztočno-pravoslavna muzika prez XIV v. – Ars Nova and John Koukouzel in the Balcan Eastern Orthodox Music during the 14th Century* (s. 125–135), Slava Jankiva *Sekularizacija na liturgičeskata drama. Defekt ili razvitie. Prima Pastorum – The Secularization of the Religious Drama: Fault or Development* (s. 136–145), prof. Dr. Valentin Angelov *Christijanizirani drevni mitologemi v balgarskoto izkustvo – Christianized Ancient Mythologems in Bulgarian Art* (s. 146–154), Lidija Petrova – Tamara Popova *Ikoni s obraza na Bogorodica i Christos, svarzani s kulta kam technite lečitelski vazmožnosti – Icons with Images of Virgin Mary and Christ Related to the Cult of Their Heilig Abilities* (155–163), Diana Todorova *Sveti Todor – svetec i demon v balkanskata narodna tradicija – Saint Theodore – a Saint and a Demon in the Balcan Folk Tradition* (164–170), Kristina Japova *Varchu ponjatieto za ličnost vav vazgledite na Dobri Christov – On the Term of Personality in the Dobri Christov's Conceptions* (s. 171 až 178), *Diskusija ot programata na šestata ljatna naučna srešta – Varna '98* (s. 179 až 194) a Ljubomir

Kutin *Festivalat meždu igrata, zrelishto i prazdnika – Tezisi – Festival among the Game, Show and Feast* (s. 195–199). Na straně 200 je obsah–Saderžanie, uvádějící pouze bulharské názvy referátů.

Ludvík Skružný

Sally Perel: Salomon, přežil jsem v Hitlerjugend. Praha, PRIMUS 2001, 181 s.

Dnešní svět vyznačují a zřejmě i budou vyznačovat dvě základní protikladné tendence: mohutná globalizující síla na straně jedné a individualizace lidských společenství na straně druhé. Druhý sklon pak vyvolává ve vědecké a odborné diskusi zájem o jedince „tváří v tvář“ mohutným historickým proudům, jak se v současnosti s oblibou říká.

Jsou příběhy – národní i lidské, autentické i stylizované a zcela smyšlené, které působí na samém prahu třetího tisíciletí neaktuálně a případně i směšně. Vedle nich však existují takové, jež nám v současném světě přehodnocovaných významů udělají i hodnot samých překvapivě ukážou, že se můžeme přiblížit k chápání naší identity nejlépe právě prizmatem osvojení si uplynulého.

Lidská potřeba ujasnění jsočnosti a její dramatické zvraty spjaté s historickou změnou, v jednotě s tím i etické úvahy o nárocích jedince na změnu jsočnosti motivovanou dějinným přerovem jsou základním námětem pravdivé výpovědi Salomona Perela, Žida vychovaného v židovské i německé kultuře (narozeneho roku 1925 v Peinu u Brunšviku v Dolním Sasku), syna emigrantů z Ruska, ovlivněného judaismem, komunistickou ideologií, v Polsku i sionismem, Žida, jehož rodným jazykem byla

němčina. Perelův osud, bez nadsázky jednu z nejdramatičtějších lidských poutí ve 20. století, poznamenala spěšná emigrace před hitlerovským režimem do Lodže (k němčině přibývá polština a částečně ztotožnění se s polským národním osudem, respektive jeho školním obrazem) a po zahájení II. světové války dramatický útěk do Grodna v Sovětském svazu (zde se naučil rusky a jidiš). 22. červen 1941 přinesl další úprk; tentokrát beznadějný útěk ze sirotčince do nitra země. Duchapřítomná lež (podle Perela snad boží záměr) otevřela novou kapitolu v Salomonově životě: z Žida, v Německu pro vlastní souvěrce chudáka z východu, v Polsku Němce, v Sovětském svazu nadšeného člena komsomolu, jenž se nemusel stydět za své židovství, se stal ztracený litevský Němec Josef Perjell, nejmladší voják (a tlumočnicko do ruštiny) wehrmachtu a později i žák elitní vzorné školy Hitlerovy mládeže v Brunšviku (jak paradoxní návrat do vlasti!), na frontě vyhlédnutý k adopci vysokým německým důstojníkem, mezi spolužáky respektovaný válečný hrdina. Několikrát se tato psychicky náročná změna identity vyhrotila k neunesení: při návštěvě rodného města a zejména o Vánocích roku 1943, kdy podnikl Perel vysoce riskantní cestu do lodžského ghetta, aby se setkal se svými rodiči, znovu potom v posledních dnech války a bezprostředně po ní. Tehdy si položil tíživou otázku, zda se může pokládat za oběť nacionálního socialismu a znovu tlumočil; tentokrát však z pocitu potřeby pomoci vítězné Rudé armádě. I mezidobí byla ovšem naplněna permanentním pocitem vykořeněnosti, prázdnoty, hnusu, sevřena každodenním strachem o život: obavami z prozrazení při společném koupání, zděšením z antisemitské propa-

gandy ve škole, ale i z vlastního podléhání všudypřítomné nacistické agitaci.

Tyto paměti však lze číst nejen jako svědectví o obtížích jedince vyrovnat se s vnucenou identitou. Neméně cenné je i svědectví o nesmírně krutém jednání wehrmachtu v Sovětském svazu, nelibostnosti vraždící mašinérie, kterou si pováleční Němci chtěli spojovat pouze s jednotkami SS. Vedle potvrzení pravdivosti historického objevu, který hluboce otřásl soudobým německým vědomím, však informoval Perel i o uchované lidskosti některých výjimečných Němců. S ní se setkal u německého důstojníka, frontového lékaře homosexuální orientace, jehož samého nepovažoval ovšem za ohroženého hitlerovským Německem, u matky své přítelkyně ze Svazu německých dívek i u dalších. Důvěrný pohyb mezi Němci umožnil diferencovat hned do různých odstínů, zároveň ale i vydat nadčasové svědectví o nebezpečí propagandy v rukou totalitní strany, která i „slušné“ lidi přinutí často dobrovolně nebo polodobrovolně sloužit zlu. Hranici mezi slušností a neslušností, obětí a pachatelem konstruuje pod vlivem přetěžké zkušenosti Perel jako nesmírně křehkou. Přátelský kruh, který si sám vytvořil, totiž zahrnul i přesvědčené přívržence režimu, z nichž se po válce znovu stali oni „slušní“ lidé. Lidskou slušnost, respektive existenci jiného než hitlerovského Německa, potvrdila i kratičká vzpomínka na „věrné“ zákazníky, kteří i po bojkotu židovských obchodů SA nakupovali u Perelova otce. Ani Perel však nedokázal odpovědět na aktuální otázku, zda se v Německé říši obecně vědělo o šoa. Poláci a Němci projížděli zvenku zamčenou tramvají lodžským ghettem, mohli vidět hranice ghetta, v blízkosti Brunšviku stál koncentrační tábor Bergen Belsen, programově pře-

sídlování Němci z východu získávali byty po vyhnaném židovském obyvatelstvu (v jedné takové rodině, v bytě svých odvelčených sousedů, prožil Josef Perjell spíše v identitě Salomona Perela i silvestrovské oslavy). Na straně druhé však autor zachytil sterilní svět hitlerovské školy, kde „jsme ... pokračovali ve sprádání velmocenských plánů“ ve chvíli zřejmě válečné prohry, i svou aktivní účast na zoufalé obraně režimu, který řadovými Němci hluboce pohrdal. V den svých dvacátých narozenin stál před americkými vojáky se zbraní Volksturmů spíše Josef Perjell než Salomon Perel. Návrat k Salomonovi byl spjat se setkáním s Židem, jenž prošel Osvětím, s bratry, kteří přežili se svými ženami šoa, s prožitkem tragického osudu rodičů a sestry, tedy s navázáním spojení s židovskou rodinou, s pomocí Rudé armády i emigrací do Palestiny, kde Perel bojoval jako dobrovolník v židovské armádě. Německá společnost, jež neměla tak silné konfrontační vazby se svou přednacistickou identitou, byla zaplavena agitačními slogany o Židech, kteří mohou za vleklost konfliktu, údajně procházela vyrovnáváním se s minulostí dvě a půl generace.

V záplavě literatury o šoa představuje Perelova knížka výjimečné svědectví člověka, který přežil na opačné straně. Aniž to bylo jeho ctižádostí, obhájil i vzpomínkové vyprávění, jemuž bývá vyčítána častá stylizace, nepřesnost daná nespolehlivostí lidské paměti, jako důvěryhodný a nenahraditelný pramen. Perel byl pochopitelně posedlý jiným úkolem: vydat pro dnešní mladou generaci varující otevřené svědectví o zneužitelnosti nepoučených. Jinou kapitolou zůstává, že Sovětský svaz pro Perela zůstal zemí jeho azylu, neantisemitským státem, který zvítězil nad fašis-

mem (mohl k tomu jistě přispět i bezprostředně poválečný kladný vztah k ideji židovského státu, zejména však závazek k zemi, která domněle zastavila šoa, a konečně i úcta k jeho levicově orientovaným přátelům).

Blanka Soukupová

Od Ještěda k Troskám, vlastivědný sborník Českého ráje a Podještědí VII (XXIII), č. 5 + 6, prosinec 2000.

Od roku 1994 obnovený regionální vlastivědný sborník „Od Ještěda k Troskám“ završil dvojčíslem 5 + 6 sedmý ročník opětovného vydávání. Tento již od dob první republiky renomovaný vlastivědný časopis pro regiony Československa, Mnichovohradištska, Sobotecka, Lomnicka, Turnovska, Železnobrodská a okolí Jičína vydává občanské sdružení „Paměť Českého ráje a Podještědí“, které sídlí v Městské knihovně v Turnově a je ve své činnosti podporováno Okresním muzeem Českého ráje se sídlem tamtéž.

Dvojčísli je věnováno především 45. výročí „Chráněné krajinné oblasti Český ráj“. Proto nepřekvapí, že jako autoři byli osloveni především znalci a ochránci přírodních krás (fauny i flory) Českého ráje. V úvodní studii a několika dalších článcích byl však dán prostor také specialistům regionální historie, etnografie a uměnovědných disciplín.

Malebná krajina středního Pojizeří v oblasti turnovské části tzv. Jičínské pahorkatiny, lemovaná lesy a masivními skalními útvarů, lákala již romantiky první poloviny 19. století. Zaujala i mladického vlastence J. V. Friče, který napsal v roce 1846 cestopisnou črtu o své pouti